

Chương XVIII

ĐẠI ĐẠO 23 - MẬU TÝ 1948

Danh hiệu Cơ quan Truyền giáo Trung Bắc Việt Nam khai sinh vào năm 1946 rồi cũng khai tử vào năm đó bởi cục diện quốc gia Việt Nam đang trong mọi biến cố dồn dập mà những người sáng khai của nó đã phải di tản theo với đồng bào chạy loạn đó đây.

Công cuộc đạo tiến ở Trung kỳ từ trước nay vẫn trên cái đà suy sụp do thời cuộc chính trị hoặc áp bức dưới thời Pháp thuộc hoặc tàn bạo dưới thời Việt minh khởi nghĩa để như chiếc thuyền giữa bể khơi đầy giông tố phủ phàng!

Nhà Đạo lúc nào cũng ráng bước lên, dù cho tình thế có eo hẹp đến đâu, thêm vào đó là những thủ đoạn chính trị vừa tấn vừa thóa của Việt minh, nhưng thực tế thì chủ nghĩa vô thần không bao giờ cho tôn giáo được tự do.

Những lời Thánh ngôn đã dạy trong năm 1947 cho thấy Hội Thánh Trung kỳ tại Quảng Nam có nhiều lúc tỏ vẻ lạc quan như đang trong thời tự do bình đẳng thực sự, điển hình việc xin lập thêm Thánh Thất trước đây mà đức Lý Giáo Tông không chấp thuận bởi những tấn tuồng thảm đạm sắp đến mà mắt phàm không biết được. Thật sự thì trong thời gian này, Hội Thánh Trung kỳ đã có được những ưu thế mà cứ nhìn bề ngoài cũng tưởng là rất đáng lạc quan. Chẳng hạn như sự đi lại giao dịch giữa các Thánh Thất trong tỉnh, đạo hữu chỉ cần có giấy của ban Cai quản cấp, có đóng dấu của Hội Thánh là sự đi lại không gì trở ngại.

Bởi thế, năm 1947 là năm tương đối yên tĩnh của cơ đạo Trung kỳ chẳng khác gì con thuyền đang qua một trận bão sẽ chờ đợi một trận khác, nhưng tay thủy thủ vẫn kiên trì. Do đó, một chương trình được vạch định từ Vô hình để hướng dẫn Hội Thánh trong công cuộc xây dựng Chánh pháp không thể không có.

Xuân Mậu Tý đã đến trong mọi nô nức của tín đồ cũng như chư Hưởng đạo bởi mọi chuyển dịch đạo đồ vẫn không có gì xảy ra. Một vài đại diện tỉnh đạo miền trong đã theo lệnh Hội Thánh triệu tập qua bài Thánh ngôn do hai anh Kinh và Xuyên đem đến báo hiệu một đại hội theo Thiên ý có thể thành tựu mỹ mãn.

Ban Nội Tá Hiệp Thiên Đài với sự hiện diện của đôi phò loan Chí Bửu - Chí Lân đã làm việc tích cực từ mấy tuần qua. Quyển sách Triết Lý đã xong phần Hình nhi hạ đến phần Tổng kết. Sự đi về thường xuyên của đạo hữu ngày đêm tại Trung An càng làm cho không khí nơi đây thêm rộn rã, nhất là nhiều tin tức đem lại niềm vui học hỏi đã khiến cho đôi thiếu niên thường xuyên tự học với mớ sách vở đem theo, với ý đồ một ngày nào thuận tiện sẽ tăng cường mớ hành trang cho được phong phú hơn ngày hôm nay khi còn khép chặt trong ngưỡng cửa chùa chiền. Rất tiếc toàn bộ sách Triết Lý gồm 10 tập vở 100 trang được ghi chép đầy đủ trải qua thời gian khảo thí từ 1950 đến 1954 đã bị thất lạc đến nay không tìm lại được.

18.1 ĐẠI HỘI CƠ QUAN TRUYỀN GIÁO TRUNG BỘ MÙNG 9 THÁNG GIÊNG NĂM MẬU TÝ

Đoàn đại biểu các tỉnh đạo về đến Thánh Thất Trung An không thiếu một người nào trong Thánh lệnh đã mang theo, tỉnh đạo Quảng Ngãi có thêm vài đồng nhi tại đảo Lý Sơn là Ấn và Sương. Phái đoàn đến sau chót là tỉnh đạo Phú Yên cùng lúc với hai sứ giả Kinh và Xuyên.

Lộ trình được kể lại nhiều cam go hơn anh Dương trước đây, không khác các nhà mạo hiểm thế giới mặc dù trong một đất nước nhỏ nhen mà cơ sự đã như thời còn hoang dại. Quảng đường từ Quảng Nam đến Phú Yên dài trên 300 cây số ngàn mà chướng ngại tràn đầy, hai sứ giả vốn chưa hề đặt chân trên lộ trình này đã phải tuân Thánh lệnh ra đi vẫn biết đây là việc làm mạo hiểm... Hai người đã phải lợi bộ nhiều hơn là đi xe, mà xe thì ngoài xe ngựa còn có hai loại xe goòng.^{18.1} Còn từ Tân An - Bồng Sơn thì có xe hơi chạy bằng than. Lại có độ đường đi bộ bằng cách hai người nắm tay nhau đi trên đường rầy vì không có lối đi nào khác hơn. Thật là cực nhọc vô vàn, sống giữa thế kỷ văn minh mà con

---

18.1 Một loại là goong xe lửa trần có bánh chạy trên đường rầy xe lửa bằng sức người đẩy tại chặn Bình Định - Phú Yên.

người tưởng như đã lùi lại mấy thế kỷ!

Ấy vậy mà mọi sự xảy ra không có gì trở ngại. Các phái đoàn các tỉnh đạo đều hân hoan đến dự lễ đông đủ, riêng tỉnh đạo Thừa Thiên đã có hiện diện ba người trong đó có Nguyễn ngọc Hòa bị kẹt từ kỳ đại hội tại Trung Thành Thánh Thất năm 1946, hiện còn có mặt tại Thánh Thất Trung An và đang hành đạo với tư cách một thành phần của Cơ quan Truyền giáo Trung bộ. Số đạo hữu tại các Thánh Thất ở Quảng Nam tấp nập có đến hàng ngàn người. Khu đồi Trung An bỗng trở nên nơi đô hội mà tưởng từ nghìn xưa chưa hề có.

Đại lễ đặt dưới quyền chủ tọa của Anh lớn Hiệp Lý Trần nguyên Chất và đông đủ các chức sắc chức việc Hướng đạo các nơi. Ngoài số hiện diện tại Quảng Nam các tỉnh có mặt trong kỳ đại hội tất cả có đến 30 người. Buổi đại hội diễn tiến ba ngày tại Hội trường Thánh Thất Trung An được trang hoàng một cách đặc biệt với những khẩu hiệu bằng giấy đỏ treo ở ngưỡng cửa, ở vách tường và ở cổng ra vào nói lên tinh thần hiệp nhất các tỉnh đạo và chủ trương Vạn Giáo Nhất Lý, Thiên Nhân Hiệp Nhất của tôn chỉ Cao Đài giáo. Các ngày đại lễ diễn ra trong bầu không khí thân mật ấm cúng thể hiện tinh thần đại gia đình một cách tích cực, cụ thể không phải như trước đây chỉ có trong ngôn từ hơn là trong thực tế. Buổi đại hội chấm dứt vào đêm thứ ba với một chương trình văn nghệ do số thanh niên cựu Tráng Anh đoàn trình diễn, nhại lại những vở kịch đã được trình diễn tại núi Phong Lệ năm 1945 khiến cho bầu không khí thâm u tĩnh mịch ở Thánh Thất Trung An như tung lên khỏi lớp sương mù của núi non u hiem ngàn năm ngày nay mới thấy được sự rộn rã của con người!

Chương trình hành đạo được đại hội nêu ra trong ba ngày như sau:

- Bổ sung các phần hành của Cơ quan Truyền giáo Trung bộ cho đủ màu sắc các Tỉnh đạo.
- Bầu các ban Hành sự các Tỉnh đạo với sự luân phiên thi hành nhiệm vụ do Hội Thánh tuyên bố không phân biệt địa phương trong vòng một năm.
- Mở các khóa huấn luyện Thanh niên phổ thông thay cho tổ chức Tráng Anh đoàn ở các Tỉnh đạo để có người hành sự ở các Thánh Thất địa phương.
- Mở khóa Giáo hữu phổ thông theo Thánh lệnh để tuyên chuyển đi các Tỉnh đạo thực hành công tác nêu trên.
- Xúc tiến các chương trình hoạt động nhất loạt ở các Tỉnh theo tiêu chuẩn Tam dân Cứu viện mà Hội Thánh đã tiến hành từ trước, theo đó, các cơ sở Nông viện, Công viện phải được thực thi chẳng những ở Quảng Nam với thành tích đã có mà còn phải xúc tiến các cơ sở ấy tại các Tỉnh đạo...

Theo lời ông Trần Hoanh, Tổng Thư ký Cơ quan Truyền giáo lúc ấy thì diễn tiến của đại hội như sau:

Đặng Tân

"Đầu năm Mậu Tý, do Thánh lệnh của đức Tổng Lý Trần Hưng Đạo triệu tập từ cuối năm Đinh Hợi, đại biểu các Tỉnh đạo Quảng Ngãi, Bình Định, Phú Yên cùng với Thừa Thiên Quảng Nam họp đại hội tại Thánh Thất Trung An, trụ sở của Quyền Hội Thánh Trung kỳ tản cư thời ấy vào ngày Đại Lễ Đức Chí Tôn mừng 9 tháng Giêng.

"Tham dự đại hội này gồm có:

- Phú Yên: Đặng quang Minh, Huỳnh ngọc Thọ
- Bình Định: Huỳnh Thanh, Hồ Kiên, Huỳnh quang Bình, Phạm Nghĩa, Huỳnh quang Ngọc
- Quảng Ngãi: Trần Nam, Nguyễn Dũng, Nguyễn Thời, Nguyễn thị Kim, Võ Cọng, Nguyễn thị Đàm, Nguyễn Đụn.
- Thừa Thiên: Nguyễn ngọc Hòa^{18.2} và một cựu viên thơ lại triều đình Huế tên Đặng ngọc Được.

"Đại hội tán đồng chủ trương thuần túy tôn giáo, trung hưng Chánh pháp của Cơ quan Truyền giáo Trung bộ, cùng chung thành lập một Hội Thánh duy nhất, soạn thảo chương trình hành đạo chung từ Hội Thánh đến các tỉnh đạo, lấy Pháp Chánh Truyền, Tân Luật, Thánh Ngôn Hiệp Tuyển và Nội Luật Thánh Tòa Khai Giáo Bắc Trung làm nền tảng giáo quyền.

"Phạm vi của Cơ quan Truyền giáo Trung bộ (đương thời gọi thay cho Trung kỳ) kể từ đại hội này chạy dài theo dãy Trường Sơn từ Thừa Thiên Quảng Nam đến Phú Yên với một tinh thần nhất trí linh sơn chưa từng có từ trước.

"Cửu viện được cải tổ với sự tham gia của các Tỉnh đạo. Các Tỉnh đạo gửi một số thanh niên về Hội Thánh tập sự hành đạo và học giáo lý. Các Giáo Hữu phổ thông được đào tạo và phân bố đi các Tỉnh đạo để chỉnh đốn cơ cấu hành đạo từ Thiên bàn đến Thánh Thất, nuôi dưỡng tinh thần tín ngưỡng và mở các lớp học đạo cho những tầng lớp đạo hữu. Các trường học giảng dạy văn hóa và giáo lý được mở ra từ cơ sở Hội Thánh đến các Thánh Thất, các Tỉnh đạo. Mỗi Tỉnh đạo, mỗi Thánh Thất được khuyến khích thành lập các sở nông và tiểu công nghệ.

"Do chương trình phân bố một số Giáo Hữu phổ thông và giáo viên tiểu học đi các nơi nên số chức việc khiếm khuyết, Hội Thánh phải giản lược cơ cấu Cửu Viện thành ba cơ quan:

- Dân đức gồm Lễ viện, Hòa viện, Phước Thiện viện.
- Dân trí gồm Nội Ngoại giao viện, Phổ thông Giáo lý viện, Học viện.
- Dân sanh gồm Nông viện, Công viện và Lương viện.

18.2 Cũng nên nhắc lại Nguyễn ngọc Hòa vốn là một thanh niên do Hội Thánh Tây Ninh phái đến làm việc tại Khâm châu đạo Thừa Thiên, năm 1946 đi dự đại hội tại Cơ quan Truyền giáo Trung kỳ tại Thánh Thất Trung Thành với ông Đặng ngọc Được thì chiến tranh bộc phát nên không thể về Thừa Thiên được, và đã di tản cùng Hội Thánh đến đây.

Lịch Sử Cao Đài Đại Đạo Tam Kỳ Phổ Độ

"Hệ thống tổ chức Cơ quan Truyền giáo lúc bấy giờ như sau:

Tại Hội Thánh:

Cửu Trưng Đài:

Tổng Lý (Vô hình): đức Trần Hưng Đạo
Hiệp Lý : đạo trưởng Trần nguyên Chất
Tổng Thư ký : Trần Hoanh
Cơ quan Dân đức: Lẽ Sanh Lương Triết, Chương quản
Lẽ Sanh Nguyễn Hậu, Thư ký
Cơ quan Dân trí : Giáo Sư Nguyễn quang Châu, Chương quản
Trần Hoanh kiêm nhiệm Thư ký
Cơ quan Dân sanh: Giáo Hữu Nguyễn Đán, Chương quản
Đặng ngọc Được, Thư ký

Hiệp Thiên Đài: (Bộ phận Thông công)

Pháp đàn: Trần Chí

Thủ cơ: Chí Bửu (cơ thường gọi Đồng Tân)
Chí Lâm (cơ thường gọi Đồng Tuân)

Độc giả: Lê trí Vinh (Như Kiên)

Điện ký: Trần Hoanh

Tại các Tỉnh đạo:

Phú Yên: Nguyễn khoa Trường, Đầu Tỉnh đạo

Bình Định: Huỳnh Thanh, Đầu Tỉnh đạo

Quảng Ngãi: Trần Nam, Đầu Tỉnh đạo

Quảng Nam: Cao hữu Chí, Đầu Tỉnh đạo

"Ở các Tỉnh đạo về sau có bổ sung một số Giáo Hữu phổ thông sau khóa huấn luyện tại Hội Thánh được bổ nhiệm làm việc tại mỗi nơi. Với nhiệm kỳ chung là một năm.

"Công cuộc hành đạo được tiến hành tốt đẹp. Mệnh lệnh Hội Thánh được các Tỉnh đạo chấp hành nghiêm chỉnh. Không ai bảo ai mà quyền pháp được thi hiện tự nhiên gây nên một niềm kính mến tin tưởng của toàn đạo đối với chủ trương đường lối xây dựng của Hội Thánh nên dù bị xuyên tạc bằng cách này hay cách khác, lòng tin Thầy mến Đạo của nhân sinh dưới sự hướng dẫn chu toàn của Hội Thánh vẫn khăng khăng và tăng trưởng. Hội Thánh cũng không quên nhắc nhở tín đồ triệt để thi hành bốn phận công dân trong thời kháng chiến giành độc lập quốc gia.

Đông Tân

"Đạo sự được kết quả tốt đẹp nhờ trên dưới một lòng tu tiến, không ai nghĩ đến việc phong thưởng, không kể công lao của mình, không có tham vọng thành Tiên thành Thánh, tuy có sự hướng dẫn của Vô hình hằng khi nhưng lúc nào cũng gia tâm sáng tạo phương châm hành đạo, kế cơ hợp lý, dốc lòng lập công bồi đức, mong cho cơ đạo tiến thành tựu khả quan, đem lại cho toàn đạo một tinh thần hồi hướng Thượng Đế và tin tưởng vào cơ tận độ kỳ ba của nền chánh pháp Cao Đài."

Tuy nhiên, theo lời chỉ dạy của Vô hình thì cái thời phồn thịnh nhất của Cơ quan Truyền giáo Trung bộ này cũng là cái ngày bị sự dòm ngó nhiều nhất, báo hiệu một thời kỳ ly tán sau này, nhưng nào có ai hay biết điều đó. Cho nên, ngày 16/1 Mậu Tý, khi đoàn đại biểu các Tỉnh đạo bắt đầu trở về địa phương thì một bài đàn mà Ôn Trên nói bằng một giọng lóng để cho biết có nhiều uẩn khúc sẽ đến không nên lạc quan trước hiện tình:

"Trung An, ngày 16 tháng 1 Mậu Tý:

Thi

*Lý sự người ta lý sự hoài
Thái hòa chẳng chịu mãi bơì moi!
Bạch kỳ xâu xé còn thân rách
Cái dở cái hay đã ló môi!*

Lão mừng chư đệ!

Thi bài

*Cái môi nhân sự đa đoan,
Cái môi nhân thế khá toan, chớ mừng!
Cái trò nhân diễn lúc cùng
Cái trò nhân loại khó dung được nào!
Cái trò thế ấy ai đâu
Mấy người biết được nên nào âu lo?
Muốn đi khóặng được cho
Muốn về im ỉm trong lò Trời ban!
Thế sao cũng thế đừng mang
Cái buồn cái sợ lan tràn khó phân.
Cái ta ta chỉ ta cần
Cái anh anh biết cái phần của anh.
Đừng rằng anh đã tranh giành
Mà anh khó nổi ngời khoanh ở nhà...
Rồi đây cũng thế ấy mà
Cũng không khỏi những con cà con kê...*

Mặc cho đi đến hay về
Có bao chuyện ấy nói gì cho ai?
Chuyện đời thế thế rồi thời
Dây dưa câu chuyện đứng ngồi khó an...
Mặc mưa ta cứ đi càng
Có Trời che chở, có màn che mưa...
Rồi mưa sẽ tạnh cũng vừa
Cái thân lo lắng chớ thừa lắng lo...
Thời thời thế sự khôn dò
Cái hay cái dở khó mò cho ra
Ngày đêm năm bốn lần qua, (1954?)
Thân anh cũng khỏe cả nhà khỏe thêm
Rồi lo máu chảy ruột mềm
Rồi lo ngày tháng tò ten chuyện dài
Sao sao cũng có Cao Đài
Sao sao cũng có cái Ngài Xanh Xanh...
Có đi ta quyết đi nhanh
Mặc ai chê chẳng tình anh sự đời!
Cái câu chuyện thế thế thời
Cũng cho hả dạ cái mời cái đi!
Không sao, không hết, không chi
Cơn mưa có nón sợ gì cơn mưa?
Thì toan mau nẻo sớm trưa
Cơn mưa sấm sét khó vừa khi người...
Đôi câu thế sự lùi lùi
Cái trò thế sự ấy thôi có gì?
Có Thầy ta há sợ chi?
Có Thầy ta quyết một khi thử nào?
Cái vui câu chuyện lần trao
Rồi đây thế giới qui trào nước Nam!
Thời em cứ thế mà làm...!"

□ Lớp Giáo Hữu Phổ thông

Theo chương trình đã vạch trong kỳ đại hội đầu năm, vào tháng 2 năm Mậu Tý, Hội Thánh đã mở một khóa huấn luyện Giáo Hữu phổ thông để có người phân bổ đi các tỉnh đạo phụ giúp các ban Hành sự tại địa phương trong công tác đạo sự để cho có một đường hướng chung ở Trung kỳ. Ông Lê Sanh Nguyễn mậu Long, Đầu Họ đạo Thánh Thất Trung An tình nguyện cung cấp tiệu nghi tá túc và học tập cho khóa này tại tư gia ông với phí khoản do ông đài thọ. Khóa học kéo dài trong 12 ngày. Tổng số học viên là 15 người gồm đa số là

Đông Tân

thanh niên có trình độ học vấn ở các Thánh Thất tại Quảng Nam. Buổi lễ bế giảng cũng là lễ xuất phát các Giáo Hữu nhận nhiệm vụ tại các tỉnh có sự tham dự của toàn chức sắc Hội Thánh với tiệc trà thân mật tại Thánh Thất Trung An.

Các Giáo Hữu phổ thông được bổ nhiệm đợt đầu và kịp thời thi hành công tác tại các tỉnh như sau:

Tỉnh đạo Phú Yên: Trần Cư, Nguyễn thanh Vân

Tỉnh đạo Bình Định: Nguyễn xuân Kinh, Nguyễn thanh Giang

Tỉnh đạo Quảng Ngãi: Nguyễn chơn Long, Nguyễn đình Anh

Tỉnh đạo Quảng Nam: Ngô chánh Duy.

❑ Cơ Quan Truyền Giáo Trung Bộ dời đến Văn Chỉ (*An Tráng*)

Trụ sở Cơ quan Truyền Giáo Trung bộ dời từ Sở Nông Phước Hội về Thánh Thất Trung An đã trải qua 6 tháng hoạt động đạo sự tại đây. Mặc dù số đạo hữu lui tới tấp nập, sự thù tạc rất tốn kém nhưng ban Cai quản sở tại vẫn rất hăng hái trong mọi công tác, biểu lộ tấm nhiệt tình vì Thầy vì Đạo rất đáng ca ngợi trong tinh thần lập công không quản mệt nhọc.

Sau kỳ đại hội, công tác đạo sự của Hội Thánh tạm thời phân bố đi các nơi. Một phái đoàn Hội Thánh gồm quý Anh Giáo Sư Nguyễn quang Châu (*Trưởng phái đoàn*) tháp tùng có anh Trương sư Xuyên, và các cô Phan thị Hòe, Hà thị Chi lần lượt đến các Tỉnh đạo thăm hỏi đạo tình và tham dự các khóa huấn luyện thanh niên do các Giáo Hữu phổ thông hướng dẫn theo chương trình giáo tập của Hội Thánh. Riêng anh Giáo Hữu Đán thì vẫn phải tiếp tục quản lý Sở Nông Phước Hội. Thành phần còn trực tại Thánh Thất Trung An chỉ có ông Đặng ngọc Dục. Còn đôi phò loan Chí Bửu bị bệnh nên Chí Lân phải tháp tùng theo đến nhà một đạo hữu bên cạnh Thánh Thất để nghỉ dưỡng, tránh sự xê dịch qua lại quá nhiều...

Trong tình cảnh đó, đầu tháng 4 năm này, với sự hướng dẫn một khóa học chương trình phổ thông cho một số thanh niên các Thánh Thất để dự thi các bằng cấp quốc gia lúc bấy giờ với thành phần giảng viên là Trần Chí, Trần Hoanh, Hà thị Chi, Trần Mộc tạm thời tại nhà một đạo hữu gần Thánh Thất Trung An, nhưng vì sự bất tiện nên đã dời khóa này ra giảng đường của tư gia Đạo trưởng Huỳnh ngọc Trác, đồng thời Hội Thánh cũng cho dời trụ sở từ Trung An ra Văn Chỉ vốn là ngôi Bá Tánh Từ đường để hoạt động đạo sự.

Văn Chỉ là ngôi đền thờ đức Khổng Tử do Đạo trưởng Huỳnh ngọc Trác đề xướng có tính cách như một Văn miếu ngày xưa, đã được thiết lập từ lâu với một ngôi nhà thờ trên nền cao có bực tam cấp đi lên ở phía trước, một bên là ngôi

trường học bằng ngói, phía đối diện là nhà hội và trù phòng bằng tranh, cũng khang trang không kém ở Trung An.

Kể từ Hội Thánh dời ra Văn Chỉ thì thường trực có ông Đặng ngọc Dục và ban Nội tá Hiệp Thiên Đài thì có Chí Bửu đang nghỉ dưỡng bệnh, cùng cô Hà thị Chi, nữ giáo viên của Hội Thánh. Chí Lân thì đi đi về về tại Phú Gia, nơi gia đình đang sinh sống tại đó. Riêng Đạo trưởng Trần nguyên Chất thì vẫn lưu lại tại Thánh Thất Trung An trong thời gian dưỡng bệnh, thường yên nghỉ trong phòng tịnh đề ba chữ **An Lạc Va** của Đạo trưởng, giới hạn sự đi lại tiếp khách thù tạc. Do đó, văn phòng Hội Thánh có phần vắng vẻ hơn ở Trung An, ngoại trừ những ngày đàn lễ và những khi có các bốn đạo các tỉnh về thăm.

• **Lễ truy điệu cố Đạo trưởng Huỳnh ngọc Trác tại Văn Chỉ và nữ tu Nguyễn thị Lan tại Thánh Thất Trung Quang**

Từ biến cố 1945 với thảm trạng tàn sát các Thánh Tử Đạo tháng 8 năm ấy đến nay, chưa có một nguồn tin nào rõ rệt về các đạo hữu bị thảm sát cùng số phận của phái đoàn do Đạo trưởng Huỳnh ngọc Trác bởi hoàn cảnh chưa thể làm gì hơn, nay có được sự giao thông không mấy trở ngại, Hội Thánh đã phái anh Huỳnh bá Doan, nhân viên quản lý Sở Nông Phước Hội tìm đường vào Quảng Ngãi, nơi đã xảy ra vụ thảm sát đạo đồ tháng 8/1945 để tìm biết hành tung cố sự đã đưa đến cái chết của phái đoàn.

Trước đây Hội Thánh đã có liên lạc trên phương diện hành đạo qua bài Thánh ngôn triệu tập do hai ông Kinh và Xuyên mang theo tuy đơn sơ nhưng cũng đã an ủi bội phần cho toàn đạo Quảng Ngãi với ân hồng Thầy Mẹ không quên an ủi con cái đã bị thảm sát...

Sau khi ông Doan từ Quảng Ngãi trở về kể qua mọi việc, mặc dù sự tìm hiểu chưa được đầy đủ cho lắm, nhưng Hội Thánh cũng đã tổ chức một đại lễ cầu siêu cho riêng Đạo trưởng và phái đoàn tại Văn Chỉ với sự tham dự của một số đông đạo hữu và gia đình thân tộc của Đạo trưởng. Lễ cố nhiên, buổi lễ có điệu văn, có liễn đối chúc tụng, vào ngày 10 tháng 7, mà theo sự truy tầm thì chính Huỳnh Tiên sinh đã thọ nạn vào ngày này năm Ất Dậu tại Nghĩa Hành.

Đồng thời hai hôm sau, phái đoàn Hội Thánh do anh Giáo Sư Châu cũng đã đến Thánh Thất Trung Quang, nơi hành đạo của nữ tu Nguyễn thị Lan và anh Nguyễn văn Minh để cử hành lễ cầu siêu cho hai vị Thánh Tông đồ với nghi lễ cũng rất đầy đủ và liễn đối phúng điệu rất ân cần... Lễ cố nhiên, những buổi lễ này không tránh được sự dòm ngó của công an Việt minh, bởi chính quyền cộng sản không ra mặt cấm đoán các buổi lễ tương tự, nhưng đối với họ những buổi lễ này cho thấy người Cao Đài không phải là những con vật hy sinh vô tri vô giác trong khi họ chỉ có thái độ bày tỏ tình nghĩa linh sơn cốt nhục mà thôi!

- **Sinh hoạt của Nữ phái - Khóa Chơn Giác**

Vào khoảng tháng 8 năm nay, theo chương trình đã ấn định, Hội Thánh có mở một khóa huấn luyện nếp sinh hoạt mới cho đoàn Thanh Tân, hậu thân của Liên đoàn nữ phái. Khóa huấn luyện tập trung khoảng 50 chị em phần lớn là tín hữu Quảng Nam trong thời gian một tháng tại Văn Chỉ. Chủ trì khóa học là anh Giáo Sư Nguyễn quang Châu, giảng viên giáo lý có anh Trần Chí, giảng viên sinh hoạt trại có anh Cao hữu Chí. Chương trình học tập vừa có tính cách giảng tập trong nhà, và sinh hoạt ngoài trời. Trưởng khóa là các chị Trần thực Cơ và Phan thị Hoà. Theo chương trình này, chị em được rèn luyện với một tinh thần mới mẻ, những buổi sinh hoạt về chiều và đêm ngoài trời chị em rất dạn dĩ và tháo vát như một nữ hướng đạo sinh với lối xê dịch đội ngũ rất là tề chỉnh và nhanh nhẹn. Một tờ bích báo do chị em khởi thảo (*tờ Ánh Sáng*) ghi lại những nét đặc thù của sinh hoạt nữ lưu cho thấy mức độ tiến bộ của chị em lúc bấy giờ đã làm cho quên đi cả một quá khứ quần vận yếm mang, khuê môn bất xuất đã có từ ngàn xưa. Với nếp sinh hoạt của khóa huấn luyện này, khung cảnh im lìm tẻ ngắt ở Văn Chỉ đã trở nên sôi động tấp nập và đầy sinh động. Buổi lễ bế mạc có đêm văn nghệ do chị em trình diễn với đủ tiết mục ca kịch, văn nghệ thật đặc sắc.

- **Các khóa giáo lý ở các Tỉnh đạo**

Những Giáo hữu phổ thông từ khi được bổ nhiệm đi các Tỉnh đạo đã tích cực hoạt động xây dựng mọi cơ cấu tổ chức ở địa phương từ hạ tầng xã đạo đến Thánh Thất và Tỉnh đạo. Tại các Tỉnh đạo, mọi tổ chức được tu chỉnh mau chóng nhờ các cơ cấu từ Thánh Thất không bị tiêu hủy nhiều qua những đợt khủng bố thời Pháp thuộc và những biến cố thời Việt minh. Riêng ở Tỉnh đạo Quảng Ngãi, công cuộc tu chính tái thiết thật là cam go, có Thánh Thất không còn một tín hữu như ở Nghĩa Hành, Mộ Đức. Duy các Thánh Thất miền biển, đảo Lý Sơn và miền núi, Thánh Thất Trung Hòa được tạm tái thiết, Tỉnh đạo thì được dời về gần thị xã Quảng Ngãi...

Những khóa giáo lý được tổ chức tại các tỉnh đạo đều thu hút hầu hết số thanh niên nam nữ có tinh thần cầu học mộ đạo do các Giáo Hữu phổ thông đảm trách. Tài liệu học tập đã được soạn thảo tại Phổ thông Giáo lý viện, Cơ quan Truyền giáo Trung bộ và phân phối cho các Giáo Hữu trong hành trang đạo sự tại đó.

Đại thể còn được ghi nhận là khóa học tại Tỉnh đạo Quảng Nam mang tên khóa Bạch Phụng đã được tổ chức tại Thiên bàn La Nga, nhà ông Phan tùng Châu, với sự đài thọ chi phí của ông này. Khóa học trong thời gian 7 ngày qui tụ khoảng 40 thanh niên tín đồ trong tỉnh, có sinh hoạt ngoài trời theo tổ chức hướng đạo sinh. Tờ bích báo Hạt Thành ghi kỷ niệm khóa này.

• **Khóa huấn luyện phổ thông tại Phú Yên**

Cũng trong chương trình học tập giáo lý do Phổ thông Giáo lý viện tại Cơ quan Truyền giáo Trung bộ đề ra theo chương trình hoạt động của các Giáo hữu phổ thông, tỉnh đạo Phú Yên đã tạo nên một tinh thần và một khí thế mới cho đạo hữu với sự hiện diện của các Giáo Hữu phổ thông do Cơ quan Truyền giáo Trung bộ phái đến.

Ông Nguyễn thanh Vân, Thư ký lúc bấy giờ đã hành sự trong thời gian này tại Tỉnh đạo Phú Yên kể lại sinh hoạt đạo sự như sau:

"Theo chương trình của Hội Thánh đã ấn định, sau khi mãn khóa đào tạo tại Hội Thánh, các Giáo hữu phổ thông được phái đi các tỉnh để mở khóa huấn luyện đào tạo giáo sinh, mỗi tỉnh một Giáo Hữu, một thư ký. Ở Phú Yên, ông Trần Cư và ông Lê Ân. Ngày ra đi theo dự định thì ông Ân vắng mặt, tôi vốn từ Phước Hội mới đến lại được phân công đi thay cho ông Ân ở lại. Phái đoàn các tỉnh Quảng Ngãi, Bình Định, Phú Yên tất cả chúng tôi gồm 6 người với hành trang gồm kinh sách, áo quần. Đường đi toàn là đi bộ, chặng An Tân đến Bồng Sơn còn đi bằng xe hơi chạy than, từ Bồng Sơn đến Phú Yên đi bằng xe goòng do người đẩy. Tại Tỉnh đạo Bình Định, nghỉ lại hai ngày một đêm, từ đây đến Phú Yên mất một ngày một đêm nữa.

"Đến nơi, tuần lễ sau mới mở khóa huấn luyện. Khóa tụ tập được 45 người tu sinh, giáo sinh và sinh viên đạo hữu các Thánh Thất. Ngày khai mạc khóa học có các ông Nguyễn khoa Trường, Đặng quang Minh, Võ thượng Kính, Bùi trọng Luật, những người này gồm các nhân viên Tỉnh đạo còn rất trẻ, các đại biểu các Thánh Thất, các Thiên bàn, phụ huynh khóa sinh và có cả đại diện chính quyền địa phương. Khóa học mở tại trụ sở tỉnh đạo Phú Yên, cách Tuy Hòa khoảng 10 cây số ngàn...

"Chương trình nặng phần giáo lý theo tinh thần Thánh Ngôn Hiệp Tuyển, Pháp Chánh Truyền, Tân Luật do ông Trần Cư dựa theo các bài giảng tập ở Hội Thánh soạn thảo và giảng dạy. Riêng tôi là thư ký thì thường đến các Thiên bàn dự lễ và giảng về các vấn đề tu học thường thức... Sự đi lại ở vùng này cũng không kém phần gian nan, nhất là phải lặn lội đến những vùng núi non xa xôi, có nơi có thú rừng, hoặc phải đi đến các vùng biển như Thánh Thất Phú Lạc mặc dù không nhiều đạo hữu.

"Sau thời gian học tập (khoảng 4, 5 tháng) đến ngày bế giảng, các học viên mỗi người phải làm một bài để đăng trong bích báo gồm những bài đã học theo các phần giáo lý, kinh điển v.v... Bài viết bằng tay, chữ viết rất đẹp trên 10 tập. Bìa do tôi trình bày cố tình cách tiêu biểu đạo sự ý nghĩa hướng về Thiên đàng (một cây cổ thụ, một con đường thẳng đi về hướng mặt trời mọc)

Đông Tân

"Lễ bế giảng vào tháng 11 âm lịch được tổ chức long trọng, có mời chính quyền xã quận, có đủ đại diện Tỉnh đạo, các Thánh Thất, các Xã đạo. Có phát bằng khen cho các học viên, phát bích báo cho các Thánh Thất.

"Cũng nên ghi ra đây một sự kiện nói lên tinh thần hiệp nhất các Tỉnh đạo thời bấy giờ là trong thời gian có lớp giáo lý, có phái đoàn do anh Giáo Sư Châu hướng dẫn, tháp tùng có anh Trương sư Xuyên, chị Phan thị Hoà và chị Hà thị Chi đến viếng trong đợt viếng thăm chung các Tỉnh đạo. Đặc biệt, anh Giáo Sư Châu rất được chú đạo hữu mến phục bởi thái độ thân dân của anh khi họ mời về nhà cầu siêu cúng giỗ thì anh vẫn nhận lời một cách vui vẻ..."

□ Cơ Quan Truyền Giáo Trung Bộ dời về xã Hiền Lộc: tư gia ông Phan thiện Hóa

Kể từ sau mùa hè năm nay, trụ sở Cơ quan Truyền giáo tại Văn Chỉ, sau thời gian rộn rịp với khóa Chơn Giác lại chìm trong vắng lặng bởi số nhân viên tại đây đã giảm thiểu rất nhiều. Ông Hiệp Lý Trần nguyên Chất vẫn trụ tại Thánh Thất Trung An. Anh Giáo Sư Châu hướng dẫn phái đoàn thăm viếng các Tỉnh đạo, anh Giáo Hữu Đán vẫn phải trụ tại Sở Nông Phước Hội. Tại đây, số đạo hữu hời cư dân dần hoặc trở về quê hương nơi vùng tạm chiếm, hoặc di tản vào vùng gọi là tự do để lập kế sinh nhai bởi lam sơn chướng khí vùng Phước Hội sau thời gian cảm nhiễm đã không tha cho đám dân miền Trung châu đói khổ. Riêng bộ phận thông công thì anh Pháp sư Trần Chí rút về tịnh dưỡng tại nhà, còn cặp phò loan Chí Bửu Chí Lân thì theo sở nguyện^{18.3} đã theo học tại trường Trung học Phan châu Trinh tại Cẩm Khê sau khi thi đỗ vào lớp Đệ Tứ tháng 9 năm 1948 và đang tạm trú tại Thiên bàn Phụng Nghi.

Trong tình cảnh này, trụ sở Hội Thánh chỉ còn một mình ông thị già người Huế (*ông Dược*) nên vào tháng 10 âm lịch đã thiên di về tư gia ông Phan thiện Hóa tại xã Hiền Lộc. Nơi đây, các văn phòng cũng được thiết trí đầy đủ tại ngôi nhà lớn của ông Hóa, về phần tiếp tân vắng lai thì có trần thiết thêm một căn nhà tranh trước sân. Lẽ cố nhiên, sự thiên di này chỉ do quyết định chung của Hội Thánh mà thôi, không phải do lệnh của Vô hình vì không có bộ phận thông công. Chí Bửu tuy đi học nhưng vẫn còn bệnh nặng không làm việc được.

Tại đây, số đạo hữu các Thánh Thất lui tới có phần tiện lợi hơn vì gần Trung châu, lại nữa nước nơi không quá khó khăn và độc địa như ở Trung An và Văn Chỉ, cũng như Phước Hội. Có thể nói, nơi đây có thể xem như là trung tâm điểm của các lối giao thông từ các Thánh Thất toàn tỉnh Quảng Nam, không kể tự do hay bị chiếm...

18.3 Đã cầu xin Ông Trên cho được tiếp tục học vấn.

18.2 KẾT LUẬN NĂM MẬU TÝ

Có thể nói Cơ quan Truyền giáo Trung bộ đã thành hình và thành tựu viên mãn công nghiệp khai cơ giáo pháp toàn các tỉnh miền Trung đúng với danh xưng của nó đã thể hiện được tinh thần linh sơn cốt nhục của toàn đạo Trung kỳ dưới sự hướng dẫn vô vi của đức Tổng Lý Trần Hưng Đạo và Hội Thánh hữu hình không chối cãi.

Bởi thế có thể nói năm này là năm phát triển cơ đạo khắp nơi một cách hữu hiệu, thời điểm mà về sau này mới thấy sự tiếp nối cần thiết cho một đại cuộc vị nhân sinh cho dù bị gián đoạn những năm sau bởi những biến cố nhân sự mà Ôn Trên đã cho biết trước, nhưng trong hiện tình thì không ai chú ý nông nổi tới đâu.

Muốn biết nông nổi ra sao xin mời các bạn xem những năm sau đây.